

THE USE OF THE SOCIAL PLAN AS A TOOL FOR THE IMPROVEMENT OF DECENTRALIZED SERVICES

Ana Veljanovska

Goce Delčev University, Štip, Republic of North Macedonia, adobrevska@gmail.com

ORCID ID: 0009-0008-9192-5581

Abstract: This paper analyzes the role of the Social Plan as a strategic instrument for the development of decentralized social services and the improvement of the social protection system in the Republic of North Macedonia, with particular emphasis on the Municipality of Gazi Baba. The aim of the research is to examine the significance of decentralization in the field of social protection, identify the needs of vulnerable population groups, and determine the possibilities for developing local social services that respond to the actual needs of citizens.

The research was conducted through an analysis of the Social Plan of the Municipality of Gazi Baba, the legal and institutional framework of social protection, relevant scientific and professional literature, and the application of document analysis, descriptive analysis, comparative methods, and social mapping. Special attention was given to the process of identifying the needs of the population, the existing capacities of the local community, and the opportunities for developing new social services in accordance with the principles of social inclusion and equal access to services.

The research findings indicate that the process of decentralization enables more effective identification of local needs, better planning of social policies, and the development of services that are closer to service users. The analysis highlights the need for further strengthening of services for older persons, persons with disabilities, children at social risk, single parents, unemployed individuals, and other vulnerable population groups, as well as the importance of partnerships between local self-government, state institutions, and civil society organizations.

A comparison with European social protection models shows that the best results are achieved through a combined approach that integrates the public sector, the local community, and the non-governmental sector. Furthermore, the research confirms that successful planning and implementation of social services depend on the continuous monitoring of citizens' needs, active community participation in decision-making processes, and the provision of adequate financial and human resources.

Based on the findings, it can be concluded that the Social Plan represents an important mechanism for strategic planning and the sustainable development of local social services. Its successful implementation contributes to improving the quality of life, increasing social inclusion, and reducing social exclusion. The study recommends further strengthening the role of local self-government, developing new community-based services, ensuring sustainable financial resources, improving interinstitutional cooperation, and continuously monitoring the needs of the population in order to create a more inclusive, efficient, and sustainable social protection system. The paper also indicates that decentralization, when supported by adequate planning and local commitment, constitutes a significant prerequisite for the development of a modern social protection system oriented toward citizens' needs and the principles of social justice and solidarity.

Keywords: social protection, social plan, decentralization, local self-government, social services, social inclusion.

ПРИМЕНАТА НА СОЦИЈАЛНИОТ ПЛАН КАКО ИНСТРУМЕНТ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ДЕЦЕНТРАЛИЗИРАНИТЕ СОЦИЈАЛНИ УСЛУГИ

Ана Вељановска

Универзитет Гоце Делчев – Штип, Р. Северна Македонија, adobrevska@gmail.com

ORCID ID: 0009-0008-9192-5581

Резиме: Овој труд ја анализира улогата на Социјалниот план како стратешки инструмент за развој на децентрализираните социјални услуги и унапредување на системот на социјална заштита во Република Северна Македонија, со посебен осврт на Општина Гази Баба. Целта на истражувањето е да се согледа значењето на децентрализацијата во областа на социјалната заштита, да се идентификуваат потребите на ранливите категории население и да се утврдат можностите за развој на локални социјални услуги кои ќе одговорат на реалните потреби на граѓаните.

Истражувањето е спроведено преку анализа на Социјалниот план на Општина Гази Баба, законската и институционалната рамка на социјалната заштита, релевантна научна и стручна литература, како и преку примена на методите на анализа на документи, дескриптивна анализа, компаративен метод и

социјално мапирање. Посебно внимание е посветено на процесот на идентификација на потребите на населението, постојните капацитети на локалната заедница и можностите за развој на нови социјални услуги во согласност со принципите на социјална инклузија и еднаков пристап до услуги.

Резултатите од истражувањето покажуваат дека процесот на децентрализација овозможува поефикасно идентификување на локалните потреби, подобро планирање на социјалните политики и развој на услуги кои се поблиску до корисниците. Анализата укажува на потреба од дополнително јакнење на услугите за стари лица, лица со попреченост, деца во социјален ризик, самохрани родители, невработени лица и други ранливи категории население, како и на значењето на партнерството помеѓу локалната самоуправа, државните институции и граѓанските организации.

Споредбата со европските модели на социјална заштита покажува дека најдобри резултати се постигнуваат преку комбиниран пристап кој ги поврзува јавниот сектор, локалната заедница и невладиниот сектор. Воедно, истражувањето потврдува дека успешното планирање и спроведување на социјалните услуги зависи од континуирано следење на потребите на граѓаните, активно учество на заедницата во процесот на донесување одлуки и обезбедување соодветни финансиски и човечки ресурси.

Од добиените сознанија може да се заклучи дека Социјалниот план претставува важен механизам за стратешко планирање и одржлив развој на локалните социјални услуги, при што неговата успешна имплементација придонесува за подобрување на квалитетот на живот, зголемување на социјалната инклузија и намалување на социјалната исклученост. Како препорака се издвојува потребата од понатамошно јакнење на улогата на локалната самоуправа, развој на нови услуги во заедницата, обезбедување одржливи финансиски ресурси, подобрување на меѓуинституционалната соработка и континуирано следење на потребите на населението со цел создавање поинклузивен, поефикасен и одржлив систем на социјална заштита. Трудот укажува дека децентрализацијата, кога е поддржана со соодветно планирање и локална посветеност, претставува значаен предуслов за развој на современ систем на социјална заштита ориентиран кон потребите на граѓаните и принципите на социјална правда и солидарност.

Клучни зборови: социјална заштита, социјален план, децентрализација, локална самоуправа, социјални услуги, социјална инклузија.

1. ВОВЕД

Современите општества се соочуваат со бројни социјални предизвици кои произлегуваат од економските, демографските и општествените промени. Сиромаштијата, невработеноста, стареењето на населението, социјалната исклученост и потребите на ранливите категории граѓани бараат ефикасен систем на социјална заштита кој ќе обезбеди поддршка и сигурност за сите граѓани. Во Република Северна Македонија, процесот на децентрализација претставува значаен механизам преку кој дел од надлежностите во областа на социјалната заштита се пренесени на единиците на локалната самоуправа. На тој начин општините добиваат поголема одговорност во идентификувањето на локалните потреби и во креирањето на социјални политики кои ќе одговорат на конкретните проблеми на населението.

Во овој контекст, Социјалниот план претставува еден од најважните инструменти за планирање, организирање и развивање на локалните социјални услуги. Тој овозможува систематско согледување на состојбите, утврдување на приоритетите и планирање на активности кои ќе придонесат за подобрување на квалитетот на живот на граѓаните. Социјалниот план е документ кој ги поврзува локалните потреби со националните политики и претставува основа за развој на социјални услуги што се достапни, одржливи и насочени кон потребите на најранливите категории население.

Целта на трудот е да се анализира улогата на Социјалниот план во развојот на локалните социјални услуги во Општина Гази Баба, како и да се согледаат придобивките од процесот на децентрализација врз квалитетот и достапноста на услугите за ранливите категории граѓани.

Истражувањето се темели на анализа на Социјалниот план на Општина Гази Баба како основен стратешки документ за планирање на социјалните услуги на локално ниво. Преку социјалното мапирање и проценката на потребите се овозможува попрецизно идентификување на проблемите со кои се соочуваат различните категории граѓани. Особено значење има утврдувањето на потребите на старите лица, лицата со попреченост, децата во ризик и семејствата кои се наоѓаат во неповолна социјална положба. Развојот на социјалните услуги во заедницата придонесува за поголема достапност на поддршката и за намалување на институционалната зависност на корисниците. Воедно, децентрализацијата овозможува побрзо и поефикасно реагирање на локалните социјални предизвици. Вклучувањето на граѓанските организации и локалните чинители во процесот на планирање претставува важен предуслов за креирање квалитетни и одржливи услуги. Социјалниот план исто така придонесува за подобра координација помеѓу институциите кои работат во областа на социјалната заштита. Анализата на европските искуства покажува дека интегрираниот пристап и партнерската соработка се клучни за успешен развој на локалните социјални политики. Затоа, јакнењето на капацитетите на

локалната самоуправа претставува важен фактор за унапредување на системот на социјална заштита. Трудот има за цел да придонесе кон подобро разбирање на значењето на Социјалниот план како инструмент за создавање поинклузивна, поефикасна и поодржлива социјална заштита на локално ниво.

2. МАТЕРИЈАЛИ И МЕТОДОЛОГИЈА

Истражувањето е спроведено со цел да се анализира улогата на Социјалниот план како инструмент за развој на локалните социјални услуги и унапредување на системот на социјална заштита во Општина Гази Баба. Во рамките на истражувањето беше применет комбиниран пристап кој опфаќа анализа на релевантни документи, законска регулатива, стратешки документи, статистички податоци и информации добиени од институции и организации кои дејствуваат во областа на социјалната заштита на локално ниво.

Како основен извор на податоци беше користен Социјалниот план на Општина Гази Баба, кој претставува стратешки документ за идентификување на социјалните потреби на населението и планирање на социјалните услуги во локалната заедница. Дополнително, беа анализирани Законот за социјална заштита, релевантни национални стратегии, научна и стручна литература од областа на социјалната политика, како и извештаи и публикации поврзани со развојот на социјалните услуги и процесот на децентрализација.

Во истражувањето беа применети повеќе научно-истражувачки методи. Најпрво беше користен методот на анализа на документи, преку кој беа обработени и анализирани законски акти, стратешки документи, извештаи и други релевантни извори на податоци. Овој метод овозможи согледување на нормативната и институционалната рамка на системот на социјална заштита и улогата на локалната самоуправа во неговото функционирање.

Покрај анализата на документи, беше применет и дескриптивниот метод, кој овозможи систематско прикажување на состојбите, потребите и карактеристиките на ранливите категории население во Општина Гази Баба. Преку овој метод беа опишани постојните социјални услуги, нивната достапност и можностите за понатамошен развој во локалната заедница.

Во рамките на истражувањето беше користен и компаративниот метод, преку кој беа анализирани различни европски модели на социјална заштита, со цел да се согледаат добрите практики и нивната применливост во националниот и локалниот контекст. Компаративната анализа овозможи споредба помеѓу различните пристапи кон организацијата и финансирањето на социјалната заштита, како и согледување на нивните предности и ограничувања.

Посебно значење во истражувањето имаше методот на социјално мапирање. Во процесот на социјално мапирање беа вклучени претставници од локалната самоуправа, Центарот за социјална работа, Црвен крст, СОС Детско село, образовни и здравствени институции, здруженија на граѓани и други релевантни чинители кои работат на територијата на Општина Гази Баба. Преку нивното активно учество беа идентификувани клучните социјални проблеми, потребите на различните категории граѓани и постојните ресурси во заедницата.

Анализата беше насочена кон идентификување на потребите на старите лица, лицата со попреченост, децата во социјален ризик, децата без родителска грижа, невработените лица и другите ранливи категории население. Истовремено, беа разгледани постојните социјални услуги и можностите за нивно проширување преку развој на нови форми на поддршка во локалната заедница.

Со примена на наведените методи се обезбеди сеопфатен увид во состојбите и потребите во областа на социјалната заштита во Општина Гази Баба, што овозможи донесување релевантни заклучоци и формулирање препораки за понатамошен развој на локалните социјални услуги.

За потребите на истражувањето беа користени и секундарни извори на податоци, со цел да се обезбеди поширок увид во состојбите и трендовите во областа на социјалната заштита. При анализата беа земен предвид демографските карактеристики на населението во Општина Гази Баба, вклучувајќи ја старосната структура, социјалниот статус и застапеноста на ранливите категории граѓани. Посебно внимание беше посветено на идентификувањето на факторите кои влијаат врз побарувачката на социјални услуги во локалната заедница. Анализирани беа и постојните капацитети на институциите и организациите кои обезбедуваат услуги од областа на социјалната заштита.

Во процесот на обработка на податоците беше применет квалитативен пристап кој овозможи подлабоко разбирање на потребите на корисниците и функционирањето на локалниот систем на социјална заштита. Собраните информации беа систематизирани според нивната содржина и значење за истражувачките цели. Податоците беа анализирани преку нивно споредување и интерпретирање во согласност со поставените истражувачки прашања. Ваквиот пристап овозможи идентификување на клучните предизвици и потенцијали за развој на локалните социјални услуги.

При анализата на Социјалниот план беше направена проценка на усогласеноста помеѓу утврдените потреби на населението и предложените мерки и активности. Дополнително беше разгледана поврзаноста на локалните приоритети со националните политики во областа на социјалната заштита.

Истражувањето овозможи согледување на степенот до кој локалната самоуправа ги користи механизмите за планирање и развој на социјалните услуги. Беше анализирана и улогата на меѓусекторската соработка во процесот на креирање и спроведување на социјалните политики.

За да се обезбеди поголема објективност на резултатите, податоците беа проверувани преку споредување на информации од различни извори. На овој начин се овозможи потврдување на релевантноста и веродостојноста на добиените сознанија. Посебен акцент беше ставен на утврдување на празнините во постојниот систем на услуги и можностите за нивно надминување. Анализата опфати и проценка на потребата од воведување нови услуги во заедницата кои би одговориле на современите социјални предизвици.

Во истражувањето беа земени предвид и принципите на социјална инклузија, еднаквост и недискриминација како основни вредности на современиот систем на социјална заштита. Преку анализата се настојуваше да се утврди дали постојните услуги обезбедуваат еднаков пристап за сите категории корисници. Добиените резултати беа искористени за формулирање на заклучоци и препораки насочени кон подобрување на локалните политики и практики. Методолошкиот пристап овозможи сеопфатно согледување на улогата на Социјалниот план како инструмент за стратешко планирање. Воедно, тој придонесе за подобро разбирање на значењето на децентрализацијата во развојот на локалните социјални услуги. Ваквата методологија обезбеди солидна основа за оценување на состојбите, идентификување на потребите и предлагање мерки за понатамошно унапредување на системот на социјална заштита во Општина Гази Баба.

3. РЕЗУЛТАТИ

Резултатите од анализата покажуваат дека процесот на децентрализација има значително влијание врз развојот на локалните социјални услуги и подобрувањето на нивната достапност за граѓаните. Пренесувањето на дел од надлежностите од централната власт кон единиците на локалната самоуправа овозможува поефикасно планирање и реализација на мерките од областа на социјалната заштита (Закон за социјална заштита, 2019). На тој начин, локалните власти добиваат можност да ги идентификуваат специфичните потреби на населението и да креираат услуги кои се прилагодени на локалните услови. Во Општина Гази Баба, процесот на децентрализација придонесува за поголема вклученост на локалните институции во обезбедувањето социјална поддршка. Општината има можност да учествува во планирањето и развојот на услуги кои директно одговараат на потребите на граѓаните, особено на ранливите категории население (Богоевска и др., 2019). Овој пристап овозможува побрза реакција на локалните проблеми и поефикасно искористување на расположливите ресурси. Анализата покажува дека развојот на социјалните услуги во заедницата е тесно поврзан со процесот на децентрализација. Наместо корисниците да бидат упатувани во институционални форми на згрижување, сè поголемо внимание се посветува на развојот на услуги во локалната средина. Такви услуги се помош и нега во домот, дневни центри, советувањашта, услуги за лична асистенција и други форми на поддршка кои овозможуваат корисниците да останат во својата заедница и да го зачуваат своето достоинство и независност (Закон за социјална заштита, 2019). Дополнително, децентрализацијата овозможува поактивно учество на граѓаните во процесите на донесување одлуки. Преку јавни расправи, консултативни средби и соработка со граѓанскиот сектор, локалната самоуправа добива подобар увид во реалните потреби на населението. Ваквиот пристап придонесува за транспарентност, отчетност и поголема доверба помеѓу институциите и граѓаните (Богоевска и др., 2019). Резултатите покажуваат дека децентрализацијата претставува значаен предуслов за создавање одржлив и ефикасен систем на социјална заштита, кој овозможува услугите да бидат достапни, поквалитетни и поблиски до граѓаните (Esping-Andersen, 1990).

Анализата на состојбите во Општина Гази Баба покажува дека невладиниот сектор има значајна улога во процесот на развој и обезбедување на социјалните услуги. Современите системи на социјална заштита се темелат на партнерски однос помеѓу јавниот сектор, граѓанските организации и локалната заедница (Ferreira, 1996). Таквиот пристап овозможува поефикасно користење на ресурсите и подобро задоволување на потребите на корисниците. На територијата на Општина Гази Баба функционираат повеќе здруженија на граѓани кои работат во областа на социјалната заштита, заштитата на децата, лицата со попреченост, старите лица и другите ранливи категории население. Регистарот на здруженија претставува значаен ресурс кој овозможува подобра координација и воспоставување партнерства помеѓу институциите и организациите кои обезбедуваат услуги во заедницата (Богоевска и др., 2019). Посебно значење имаат грантовите и финансиската поддршка што се обезбедуваат преку Министерството за труд и социјална политика, со чија помош се развиваат нови социјални услуги и се поддржуваат постојните програми. Преку ваквите механизми се обезбедуваат услови за развој на дневни центри, услуги за помош и нега во домот, советувањашта и други форми на поддршка за ранливите категории граѓани (Закон за социјална заштита, 2019). Социјалните договори претставуваат уште еден значаен механизам преку кој локалната самоуправа и државните институции можат да ги вклучат граѓанските организации

во обезбедувањето на услуги. Овој модел овозможува користење на искуството, стручноста и флексибилноста на невладиниот сектор, а истовремено придонесува за подобрување на квалитетот на услугите (Ferreira, 1996). Истражувањето покажува дека одржливоста на социјалните услуги зависи од континуираната финансиска поддршка, јасната распределба на надлежностите и воспоставувањето долгорочни партнерства помеѓу сите релевантни чинители. Во таа насока, невладиниот сектор претставува важен партнер во процесот на развој на локалниот систем на социјална заштита (Esping-Andersen, 1990).

Социјалното мапирање спроведено во рамките на изработката на Социјалниот план овозможи идентификување на главните ранливи групи на територијата на Општина Гази Баба. Анализата покажа дека посебно внимание треба да се посвети на старите лица, лицата со попреченост, децата во социјален ризик, децата без родителска грижа и семејствата кои се соочуваат со социјални и економски потешкотии (Богоевска и др., 2019). Според расположливите податоци, на територијата на Општина Гази Баба живеат околу 13.900 пензионери. Овој податок укажува на значителна потреба од развој на услуги наменети за старите лица. Голем дел од нив се соочуваат со осаменост, ограничена мобилност, хронични заболувања и потреба од секојдневна поддршка (Закон за социјална заштита, 2019). Особено значајна е потребата од функционирање и понатамошен развој на дневен центар за стари лица, кој би овозможил социјализација, психосоцијална поддршка и организирани активности за оваа категорија граѓани. Ваквите услуги придонесуваат за подобрување на квалитетот на живот и намалување на ризикот од социјална изолација (Esping-Andersen, 1990). Лицата со попреченост претставуваат уште една значајна категорија корисници на социјални услуги. Анализата покажува потреба од подобрување на пристапноста до јавните услуги, развој на услуги за лична асистенција, рехабилитација и поддршка за независно живеење (Богоевска и др., 2019). Дополнително, идентификувани се деца кои живеат во услови на социјален ризик и сиромаштија, како и деца без родителска грижа. Кај овие категории е потребна континуирана поддршка преку образовни, психолошки и социјални програми кои ќе придонесат за нивен правилен развој и социјална интеграција (Закон за социјална заштита, 2019). Во Општина Гази Баба функционираат и 23 згрижувачки семејства, кои претставуваат значаен ресурс во процесот на деинституционализација и обезбедување семејна грижа за децата без родителска грижа. Згрижувањето во семејна средина се покажува како многу поповолно решение во споредба со институционалното сместување, бидејќи овозможува подобар емоционален и социјален развој на децата (Ferreira, 1996). Добиените резултати укажуваат дека Општина Гази Баба располага со значителни потенцијали за развој на локални социјални услуги, но истовремено постои потреба од понатамошно јакнење на капацитетите, развој на нови програми и континуирано следење на потребите на населението. Ваквиот пристап ќе придонесе за создавање поинклузивна локална заедница и подобрување на квалитетот на живот на сите граѓани (Esping-Andersen, 1990; Богоевска и др., 2019).

4. ДИСКУСИЈА

Европските земји развиле различни модели на социјална заштита кои претставуваат значаен извор на искуства за земјите во транзиција (Esping-Andersen, 1990).

Шведскиот модел се темели на универзален пристап и силна улога на државата. Сите граѓани имаат пристап до квалитетни услуги без оглед на нивниот социјален статус. Овој модел овозможува високо ниво на еднаквост и ниска стапка на сиромаштија (Esping-Andersen, 1990).

Германскиот модел се базира на систем на социјално осигурување и е поврзан со работниот статус на граѓаните. Тој обезбедува стабилност и финансиска одржливост, но правата во голема мера зависат од вработеноста (Alber, 1988).

Италијанскиот модел се карактеризира со значајна улога на семејството во обезбедувањето грижа. Иако традиционалните форми на поддршка се силно развиени, системот се соочува со проблеми поврзани со нееднаквост и ограничена достапност на услугите (Ferreira, 1996).

Компаративната анализа покажува дека најуспешни се системите кои комбинираат силна институционална поддршка, финансиска одржливост и активно учество на сите општествени актери (Esping-Andersen, 1990; Ferreira, 1996).

Споредбата на европските модели на социјална заштита со состојбата во Република Северна Македонија покажува дека националниот систем содржи елементи од повеќе различни модели, но сè уште се соочува со предизвици поврзани со достапноста, квалитетот и одржливоста на социјалните услуги (Богоевска и др., 2019; Закон за социјална заштита, 2019).

Шведскиот модел се карактеризира со високо ниво на социјална сигурност, универзална достапност на услугите и значителни јавни инвестиции во социјалната заштита (Esping-Andersen, 1990). Германскиот модел, пак, се базира на принципот на социјално осигурување и активно учество на државата, работодавачите и граѓаните во финансирањето на социјалните права (Alber, 1988). Италијанскиот модел во поголема мера се потпира на улогата на семејството и локалната заедница во обезбедувањето грижа за ранливите категории население (Ferreira, 1996).

Во Република Северна Македонија може да се забележат карактеристики од сите три модели. Од една страна, државата обезбедува социјални надоместоци и услуги за ранливите категории граѓани, што претставува елемент на универзалниот пристап. Од друга страна, дел од правата се поврзани со системот на социјално осигурување и работниот статус на поединците. Истовремено, семејството и понатаму има значајна улога во обезбедувањето грижа за старите лица, лицата со попреченост и децата (Боговска и др., 2019). Сепак, во споредба со развиените европски држави, локалните социјални услуги во Северна Македонија сè уште се во процес на развој и имаат потреба од дополнително јакнење (Закон за социјална заштита, 2019).

Анализата покажува дека најуспешни се комбинирани модели на социјална заштита кои ги обединуваат предностите на државната поддршка, локалната одговорност и активното учество на граѓанскиот сектор (Esping-Andersen, 1990; Ferrera, 1996). Ваквиот пристап овозможува поголема флексибилност во одговарањето на потребите на населението, поефикасно користење на ресурсите и развој на услуги кои се прилагодени на локалните специфики.

Во тој контекст, особено значајна е улогата на локалната самоуправа. Резултатите од истражувањето укажуваат дека е потребно понатамошно јакнење на надлежностите и капацитетите на општините во процесот на планирање и обезбедување социјални услуги (Закон за локална самоуправа, 2002). Локалните власти имаат најдобар увид во потребите на населението и можат побрзо да реагираат на социјалните проблеми во споредба со централните институции (Боговска и др., 2019).

Општина Гази Баба претставува пример за локална самоуправа која располага со добри предуслови за понатамошен развој на услуги во заедницата. Големiot број институции, активни здруженија на граѓани, образовни и здравствени установи, како и воспоставената соработка со Центарот за социјална работа и другите релевантни чинители, создаваат солидна основа за развој на современ систем на социјална заштита (Социјален план на Општина Гази Баба, 2024).

Сепак, анализата покажува дека постои потреба од понатамошно проширување на социјалните услуги. Особено внимание треба да се посвети на старите лица, имајќи предвид дека на територијата на Општина Гази Баба живеат околу 13.900 пензионери (Социјален план на Општина Гази Баба, 2024). Старењето на населението создава потреба од развој на услуги како што се помош и нега во домот, дневни центри за стари лица, здравствено-социјални сервиси и програми за активно стареење (World Health Organization, 2021).

Исто така, потребно е понатамошно унапредување на услугите за лицата со попреченост преку развој на лична асистенција, сервиси за поддршка во заедницата, рехабилитациони програми и активности насочени кон нивна поголема социјална инклузија (United Nations, 2006).

Посебен акцент треба да се стави и на децата во социјален ризик и децата без родителска грижа. Потребно е зајакнување на превентивните програми, психосоцијалната поддршка, советувалиштата за семејства и услугите кои придонесуваат за заштита и правилен развој на децата (UNICEF, 2023). Дополнително, потребна е континуирана поддршка на згрижувачките семејства како важен сегмент од процесот на деинституционализација (UNICEF, 2023).

Оттука, дискусијата покажува дека идниот развој на социјалната заштита во Општина Гази Баба треба да се темели на комбиниран пристап кој ќе ги интегрира добрите европски практики, локалните ресурси и активното учество на сите релевантни чинители (Esping-Andersen, 1990; Ferrera, 1996). Само преку таков пристап ќе може да се обезбеди одржлив систем на социјални услуги кој ќе одговори на потребите на граѓаните и ќе придонесе за создавање поинклузивна, похумана и посолитарна локална заедница.

5. ЗАКЛУЧОК

Социјалниот план претставува еден од најзначајните инструменти за развој на децентрализираните социјални услуги и за унапредување на системот на социјална заштита. Преку систематска анализа на потребите, идентификување на ризиците и планирање на соодветни мерки, општините можат поефикасно да одговорат на предизвиците со кои се соочуваат граѓаните. Ваквиот пристап овозможува креирање политики и услуги кои се засноваат на реалните потреби на населението, наместо на општи и централизираните решенија.

Процесот на децентрализација создава можност социјалните услуги да бидат поблиску до корисниците и подобро прилагодени на локалните потреби. Истовремено, партнерството помеѓу локалната самоуправа, државните институции и невладиниот сектор претставува клучен фактор за успешна реализација на социјалните политики. Вклучувањето на различни општествени чинители овозможува подобра координација, поефикасно користење на ресурсите и поголема достапност на услугите за граѓаните.

За Општина Гази Баба, Социјалниот план претставува значаен стратешки документ кој овозможува навремено препознавање на потребите на ранливите категории граѓани, како што се старите лица, лицата со попреченост, децата во социјален ризик и семејствата со социјални потешкотии. Преку неговата имплементација, општината добива јасна насока за развој на нови услуги, подобрување на постојните капацитети и обезбедување поквалитетна поддршка за своите жители. Дополнително,

Социјалниот план овозможува подобро планирање на буџетските средства, поголема искористеност на националните и меѓународните фондови и создавање одржливи механизми за социјална поддршка. Придобивките од децентрализацијата за Општина Гази Баба се согледуваат и преку зголемената можност за самостојно креирање локални политики, развој на иновативни социјални услуги и воспоставување партнерства со граѓанските организации и приватниот сектор. На тој начин се создава пофлексибилен и поефикасен систем кој може побрзо да одговори на специфичните потреби на локалното население. Истовремено, се зајакнува социјалната кохезија и се поттикнува активно учество на граѓаните во процесите на планирање и донесување одлуки.

Искуствата од европските земји покажуваат дека ефикасен систем на социјална заштита може да се изгради само преку координирано делување на сите општествени чинители. Затоа, континуираниот развој на Социјалниот план и унапредувањето на локалните социјални услуги претставуваат важен предуслов за создавање инклузивно, солидарно и одржливо општество во кое секој граѓанин ќе има можност за достоинствен живот и еднакви можности. Во таа насока, Општина Гази Баба преку понатамошно јакнење на локалните капацитети, развој на нови социјални услуги и продлабочување на меѓусекторската соработка може да претставува пример за успешна примена на принципите на децентрализација и современа социјална заштита на локално ниво.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Богоевска, Н., и др. (2019). Социјална заштита во Република Македонија: регулатива и практика. Министерство за труд и социјална политика на Република Северна Македонија.
- Bryson, J. M. (2018). Strategic planning for public and nonprofit organizations: A guide to strengthening and sustaining organizational achievement (5th ed.). Wiley.
- Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe. (2016). Promoting human rights at local and regional level. Council of Europe.
- Esping-Andersen, G. (1990). The three worlds of welfare capitalism. Princeton University Press.
- European Commission. (2023). Social protection in the European Union. European Commission.
- European Commission. (2024). North Macedonia 2024 report. https://enlargement.ec.europa.eu/north-macedonia-report-2024_en
- Eurostat. (2023). Living conditions in Europe. Publications Office of the European Union.
- Ferrera, M. (1996). The 'Southern model' of welfare in social Europe. *Journal of European Social Policy*, 6(1), 17–37.
- International Council on Human Rights Policy. (2005). Local government and human rights: Doing good service.
- United Nations Development Programme. (2022, March 7). Developing the care economy as part of the country's social reform. <https://www.undp.org/north-macedonia/press-releases/developing-care-economy-part-countrys-social-reform>
- UNICEF. (2023). Evaluation of UNICEF interventions supporting the social protection reform. UNICEF North Macedonia. <https://www.unicef.org/northmacedonia/reports/evaluation-unicef-interventions-supporting-social-protection-reform>